

Advies Plan Geletterdheid 2012-2016

Vlaamse Onderwijsraad
Kunstlaan 6 bus 6
BE-1210 Brussel
T +32 2 219 42 99
F +32 2 219 81 18
www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies Plan Geletterdheid 2012-2016

1	SITUERING	2
2	VERDERZETTING STRUCTUREEL GELETTERDHEIDSBELEID	2
3	OPZET EN TOTSTANDKOMING	3
3.1	PLAN GELETTERDHEID BLIJFT NOODZAKELIJK.....	3
3.2	ACTIEPLAN ALS INSTRUMENT.....	3
4	HET BEGRIP GELETTERDHEID	4
5	BEREIKTE ONDERWIJSNIVEAUS EN DOELGROEP	5
5.1	ROL VAN HET LEERPlichtONDERWIJS.....	5
5.2	NIET VOOR ANDERSTALIGEN?.....	6
6	VERWACHTINGEN OVER DE UITVOERDERS	6
6.1	NIEUWE ROL VOOR CVO	6
6.2	TOEGENOMEN VERWACHTINGEN, BEPERKTE MIDDELEN.....	7
7	NOOD AAN BREDE SENSIBILISERING	8
8	FLANKERENDE MAATREGELEN OP HET VLAK VAN COMMUNICATIE EN ADMINISTRatieve VEREENVOUDIGING	8
9	OPVOLGING VAN HET PLAN	8
10	OPMERKINGEN BIJ DE ACTIES	9
10.1	ALGEMEEN.....	9
10.2	ACTIE 1.1: VERHOGEN EN VERSTERKEN VAN (FUNCTIONELE) GELETTERDHEIDSCOMPETENTIES IN HET SECUNDAIR ONDERWIJS.....	9
10.3	ACTIES 1.3 EN 1.4: AANDACHT VOOR LAAGGELETTERDHEID IN DE CENTRA VOOR LEERLOOPBAANBEGELEIDING; LEERTRAJECT- EN DOORSTROMINGSBEGELEIDING VOOR LAAGGELETTERDE CURSISTEN	10
10.4	ACTIE 1.12: GELETTERDHEIDSTRAINING VOOR OUDERS OP DE SCHOOL VAN HUN KINDEREN (SAMENWERKING SCHOLEN MET CENTRA VOOR BASIS-EDUCATIE)	10
10.5	ACTIES BIJ OD3: STRUCTURELE PARTNERSCHAPPEN VOOR GELETTERDHEID WORDEN ONTWIKKELD	10

1 Situering

Op 6 april ontving de Vlor een adviesvraag over het Plan Geletterdheid 2012-2016. Het advies werd voorbereid door een werkgroep van de Algemene Raad, onder voorzitterschap van Mieke Coulembier. De raden Basisonderwijs, Secundair Onderwijs en Levenslang en Levensbreed Leren hebben eveneens aan de voorbereiding van het advies bijgedragen.

De Algemene Raad bracht het advies met eenparigheid van stemmen uit op 28 juni 2012.

2 Verderzetting structureel geletterdheidsbeleid

Met het plan Geletterdheid Verhogen 2005-2011¹ werd voor het eerst een structureel geletterdheidsbeleid op stapel gezet. Het plan wou het algemene geletterdheidsniveau van de Vlaamse bevolking verhogen. Het thema geletterdheid werd in verschillende beleidsdomeinen op de agenda gezet. Het plan maakte maximaal gebruik van bestaande middelen en acties. Naar aanleiding van het voortgangsrapport over dat eerste Plan Geletterdheid bracht de Vlor een advies op eigen initiatief uit.² Dat zette enkele bakens uit voor een nieuw plan geletterdheid.

Uit de beleidsevaluatie van het plan Geletterdheid Verhogen 2005-2011 en uit reacties van onder andere de Vlor en de Stuurgroep Volwassenenonderwijs, blijkt de noodzaak om het plan voort te zetten. Dat resulteert in het Plan Geletterdheid 2012-2016. Dit nieuwe plan heeft één strategische doelstelling, nl. het verhogen van het geletterdheidsniveau van de bevolking. Die wordt vertaald in vier operationele doelstellingen:

- De geletterdheid wordt verhoogd door een gerichte aanpak in het leerplichtonderwijs en innovatie in het volwassenenonderwijs;
- Geletterdheid wordt een horizontaal aandachtspunt in de beleidsdomeinen Welzijn, Cultuur, Werk en Media;
- Structurele partnerschappen voor geletterdheid worden ontwikkeld;
- De geletterdheidpraktijken en het geletterdheidsbeleid worden verder geprofessionaliseerd.

Aan elk van de operationele doelstellingen worden een aantal acties gekoppeld. Het overzicht van de acties geeft zelf al aan dat verschillende van die acties nog verder geconcretiseerd moeten worden. Het voorziet ook tussentijdse bijsturing van het plan.

De Vlor toetst het nieuwe plan geletterdheid af aan de criteria uit zijn eerder genoemd advies.³

Een goed plan geletterdheid:

- is ontwikkeld in samenspraak met alle betrokken actoren. Dit betekent dat alle actoren van in den beginne betrokken worden bij de voorbereiding, de concretisering en uitvoering van, de sensibilisering en de communicatie over en de evaluatie en de bijsturing van het beleid;
- is inclusief. Het richt zich op alle volwassenen met een geletterdheidsrisico;
- is gericht op een structurele aanpak; Projecten moeten leiden tot structurele veranderingen;
- is gericht op een geïntegreerde aanpak van geletterdheidsproblemen in de gewone aanpak;
- draagt bij tot de geïntegreerde uitbouw van leerladders;

¹ Goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 24 juni 2005.

² Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Naar een duurzame geletterdheid. Advies naar aanleiding van de stand van zaken bij het strategisch plan 'Geletterdheid Verhogen' 2005-2011](#), 25 maart 2010.

³ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Naar een duurzame geletterdheid. Advies naar aanleiding van de stand van zaken bij het strategisch plan 'Geletterdheid Verhogen' 2005-2011](#), 25 maart 2010, p. 9.

- is gebaseerd op een heldere operationele definitie van geletterdheid, waarin drie perspectieven aan bod komen:
 - het maatschappelijk perspectief;
 - het professioneel perspectief;
 - het educatief perspectief.
- hanteert een heldere afbakening van de doelgroep: iedereen die niet meer leerplichtig is en die een geletterdheidsrisico loopt, met prioritaire aandacht voor diegenen met het grootste geletterdheidsrisico omdat zij niet over de nodige competenties beschikken om motor te zijn van hun eigen ontwikkeling;
- is een gedeelde verantwoordelijkheid van verschillende beleidsdomeinen met duidelijke engagementen van andere beleidsdomeinen dan Onderwijs;
- spoort met acties in het armoedeplan;
- is gekoppeld aan administratieve vereenvoudiging en kwalitatieve verbetering van de communicatie tussen overheid en burger en van de toegang tot overheidsinformatie;
- is duidelijk gefaseerd;
- bevat meetbare doelstellingen op procesniveau en op resultaatniveau vanuit de verschillende perspectieven. De monitoring in de verschillende domeinen is op elkaar afgestemd om vergelijking mogelijk te maken;
- voorziet de nodige middelen om de acties te realiseren.

3 Opzet en totstandkoming

3.1 Plan Geletterdheid blijft noodzakelijk

De Vlor vindt het terecht dat het plan Geletterdheid Verhogen 2005-2011 een vervolg krijgt. Een belangrijk deel van de bevolking beschikt niet over de nodige geletterdheidscompetenties om volwaardig te participeren aan de samenleving. Geletterd zijn beperkt zich bovendien al lang niet meer tot kunnen lezen en schrijven. De geletterdheidseisen zijn sterk gestegen en deze evolutie zal zich naar alle waarschijnlijkheid doorzetten.

Ter illustratie van die groeiende complexiteit: ICT is alomtegenwoordig in de samenleving en dus is het evident dat digitale geletterdheid voor alle burgers een noodzakelijke competentie is. Die digitale geletterdheid komt echter niet zomaar bovenop de traditionele geletterdheid, maar is er nauw mee verweven. Teksten lezen en schrijven in een digitale omgeving veronderstelt kennis van een aantal conventies die eigen zijn aan het medium. Kortom, het toenemende belang van ICT vormt voor heel wat mensen niet alleen een technologisch probleem, maar heeft ook impact op de lees- en schrijfvaardigheid die van hen wordt verondersteld.

In 2013 worden de resultaten bekend gemaakt van het PIAAC-onderzoek. Dat zal meer duidelijkheid scheppen over het geletterdheidsniveau van de volwassen bevolking. Extrapolaties van het PISA-onderzoek doen alvast vermoeden dat er geen fundamentele verschuivingen zijn opgetreden in dat algemene geletterdheidsniveau. Het plan blijft daarom meer dan ooit noodzakelijk.

Dat laatste betekent overigens niet dat het eerste plan in het geheel geen effect zou hebben gehad, integendeel. De verhoogde deelname aan geletterdheidstraining, vooral in de context van een kwalificerend traject, is in dat verband een bemoedigende evolutie. Het nieuwe plan bouwt dan ook terecht verder op een aantal resultaten uit het eerste plan.

3.2 Actieplan als instrument

De Vlaamse Regering hanteert actieplannen wel vaker als beleidsinstrument voor maatschappelijke problemen die een gecoördineerde aanpak vereisen vanuit verschillende beleidsdomeinen. Een belangrijk resultaat van het eerste plan was alvast dat geletterdheid op de agenda kwam van verschillende beleidsdomeinen.

Niettemin heeft de Vlor ook in het verleden al bedenkingen geuit bij dat type aanpak. Een strategisch plan leidt immers niet automatisch tot een coherent beleid. De raad benadrukt in dat verband het belang van voldoende *concrete* acties.⁴ Heel wat acties uit het plan geletterdheid, schieten op dat vlak te kort. Ter illustratie: actie 2.9 luidt 'In het sociaal-culturele veld wordt onderzocht op welke manier aandacht voor geletterdheid een plaats kan krijgen in het informeel en niet-formeel leren'. Die formulering houdt geen enkel engagement in dat bijvoorbeeld het sociaal-cultureel volwassenenwerk effectief ook rond geletterdheid gaat werken.

De Vlor benadrukt het belang van het engagement van alle betrokken beleidsdomeinen. Dat betekent onder andere heel concreet dat de ambtenaren die namens een beleidsdomein deel uitmaken van de administratieve werkgroep, daar binnen hun takenpakket ook de nodige tijd voor moeten krijgen. Die werkgroep moet namelijk de coherentie van de verschillende acties bewaken.

Het plan voorziet ook de mogelijkheid voor lokale geletterdheidsplannen. Dat betekent dat niet alleen de samenhang moet worden bewaakt tussen de beleidsdomeinen, maar tussen de verschillende bestuursniveaus. De Vlor pleit voor de aanstelling van een projectleider. Er is voorzien dat het Departement onderwijs het plan coördineert, maar de aanstelling van een projectleider biedt volgens de Vlor meer garanties op de beoogde horizontale en verticale samenhang.

In zijn advies naar aanleiding van de stand van zaken van het vorige plan geletterdheid benadrukte de Vlor ook het belang van betrokkenheid van de diverse actoren bij de totstandkoming van een nieuwe plan. De Vlor waardeert dat die betrokkenheid er is geweest. Hij apprecieert eveneens dat hem over het nieuwe plan om advies is gevraagd. De raad wil ook in de toekomst betrokken blijven bij de opvolging en evaluatie van het plan.

4 Het begrip geletterdheid

Het geletterdheidsbegrip dat wordt gehanteerd in de begeleidende nota bij het plan geletterdheid 2012-2016 is nogal fluïde. In 3.2. (Geactualiseerd geletterdheidsbegrip versterken) wordt gesteld dat het begrip geletterdheid 'aansluit bij het begrip van de sleutelcompetenties'. Er wordt gesproken over een veelheid aan geletterdheden, waaronder ook leercompetenties en sociale en burgerschapscompetenties. Geletterdheid lijkt in de genoemde passage samen te vallen met het begrip algemene vorming, zoals omschreven in de visietekst van de Vlor over algemene vorming.⁵ In andere passages, waaronder in 3.1. (Deelname verhogen), wordt een beperkter geletterheidsbegrip gehanteerd dat slaat op taal, rekenen en ICT.

Op een conceptueel niveau kan het zeker zinvol zijn om een zeer breed en dynamisch geletterdheidsbegrip te hanteren. Zo'n breed begrip lijkt minder op zijn plaats in de context van een actieplan dat een gericht beleid wil voeren rond geletterdheid. Een al te ruim begrip geletterdheid dreigt in die context een loos containerbegrip te worden, waaraan allerhande acties verbonden kunnen worden zonder dat er nog een duidelijke focus is.

Dat betekent aan de andere kant ook weer niet dat er een absolute definitie van geletterdheid wenselijk is. De mate waarin iemand geletterd is, hangt immers samen met de contexten en de rollen waarin hij moet functioneren.

Er kan beter worden uitgegaan van de definitie van geletterdheid zoals in het voortgangsrapport bij het eerste plan geletterdheid: Geletterdheid is de kennis en vaardigheid die nodig is om via geschreven taal te communiceren en informatie te verwerken, de vaardigheid om met numerieke en grafische gegevens om te gaan en de vaardigheid voor het gebruik van ICT. Geletterdheid is een geïntegreerde vaardigheid en omvat o.m. de competentie om informatie te vinden en te

⁴ zie o.m. Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over het Voortgangsrapport 2010 van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2010-2014](#), 27 oktober 2011, p. 1-2.

⁵ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Visietekst over algemene vorming in het secundair onderwijs](#), 12 januari 2012.

gebruiken, rekenkundige bewerkingen uit te voeren, kwantitatieve informatie te vinden en te gebruiken, digitale informatie te selecteren, te analyseren, te interpreteren en te verwerken en gebruiken van technologische middelen.⁶

Die definitie maakt de focus van het plan wat scherper, maar laat evengoed nog de ruimte om het begrip geletterdheid op het niveau van de verschillende beleidsdomeinen en de verschillende acties te verfijnen en te operationaliseren. Cruciaal daarbij is dat die verschillende operationalisering worden besproken in de administratieve werkgroep die moet waken over de samenhang.

Binnen de context van onderwijs volstaat een operationele definitie die zich beperkt tot functionele geletterdheid niet. Een operationele definitie voor het onderwijs moet de specificiteit van dat onderwijs omvatten: educatief functioneren. Geletterdheid in onderwijs is niet alleen een functionele geletterdheid maar ook een duurzame geletterdheid. Een duurzame geletterdheid stelt mensen in staat levenslang te leren en daarbij zelf de motor te zijn voor hun eigen ontwikkeling.

Streven naar duurzame geletterdheid in het onderwijs betekent ook streven naar een geletterdheid die het maatschappelijke, het educatieve en het professionele perspectief op een gelijke manier honoreert. Uiteraard is geletterdheid cruciaal voor de inzetbaarheid op de arbeidsmarkt, maar een succesvol geletterdheidsbeleid kan en moet ook inzetten op de vaardigheden die men nodig heeft als burger, als ouder, als vrijwilliger in het verenigingsleven, enz.

Een operationalisering van het begrip geletterdheid moet ook een **beheersingsniveau** aangeven. Het plan stelt in dat verband expliciet dat met geletterdheid een kwalificatie op VKS-niveau 2 wordt nagestreefd. Dat beantwoordt aan de eindtermen van de basiseducatie en dus aan de eindtermen van de eerste graad van het secundair onderwijs. De Vlor vindt principieel de Vlaamse kwalificatiestructuur in dit verband geen passend referentiekader.⁷ In algemene termen is de raad het echter eens met de situering van het niveau van de primaire doelgroep van het plan. Het is een terechte keuze voor een moeilijk bereikbare doelgroep, waarmee geen makkelijke successen kunnen worden gehaald, en die net daarom de bijzondere aandacht van het beleid verdient.

5 Bereikte onderwijsniveaus en doelgroep

5.1 Rol van het leerplichtonderwijs

Het plan geletterdheid richt zich vooral op het volwassenenonderwijs. Het bevat slechts een aantal geïsoleerde acties voor het leerplichtonderwijs.

Het is een kerntaak van het leerplichtonderwijs om bij leerlingen een maximaal geletterdheidsniveau te ontwikkelen. De leerlingen komen idealiter tot een duurzame geletterdheid, die het hun mogelijk maakt zelf de motor van hun verdere ontwikkeling te zijn. Die duurzame geletterdheid kan zich niet beperken tot het beheersen van louter functionele vaardigheden, maar heeft cruciaal ook te maken met attitudes: mensen moeten ook de motor willen zijn van hun verdere ontwikkeling.

Als de overheid het geletterdheidsniveau van de bevolking wil verhogen moet ze op de eerste plaats inzetten op het hele leerplichtonderwijs. Net daarom is niet meteen duidelijk wat de meerwaarde is van het opnemen van *geïsoleerde* acties uit het leerplichtonderwijs in het plan

⁶ Vlaamse Overheid, Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming, Strategisch Plan Geletterdheid Verhogen 2005-20011, april 2009, p. 3.

⁷ Zie o.a. Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Naar een duurzame geletterdheid. Advies naar aanleiding van de stand van zaken bij het strategisch plan 'Geletterdheid Verhogen' 2005-2011](#), 25 maart 2010, p. 3 en Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over onderwijsdecreet XXII](#), 29 maart 2012, p. 2-3.

geletterdheid. Het lijkt dan eerder aangewezen dat het plan zich zou beperken tot de *remediëring* van laaggeletterdheid bij volwassenen. Dat komt de focus van het plan ten goede.

Dat pleidooi voor een operationele beperking van het plan tot de remediëring bij volwassenen, betekent niet dat er een absolute grens zou zijn tussen de initiële ontwikkeling van de geletterdheid enerzijds en remediëring anderzijds. Leerplichtonderwijs en volwassenenonderwijs kunnen van elkaar leren, en op het vlak van samenwerking tussen beide onderwijsniveaus valt nog veel vooruitgang te boeken.

5.2 Niet voor anderstaligen?

De Vlor opteert dus voor een plan geletterdheid dat zich richt op volwassenen, maar wil die doelgroep wel breder invullen dan het geval is in het voorliggende plan. Dat richt zich op wie onderwijs in het Nederlands heeft gevolgd. De Vlor begrijpt dat er, zeker op het vlak van sensibilisering, een bijzondere aandacht moet zijn voor de moeilijk bereikbare Nederlandstalige doelgroep. Toch pleit de raad principieel voor een inclusief plan geletterdheid voor alle volwassenen met een geletterdheidsrisico.

Doordat anderstaligen niet tot de doelgroep van het plan geletterdheid behoren, dreigt geletterdheid voor die doelgroep verengd te worden tot de talige geletterdheid en worden gecijferdheid en digitale geletterdheid uit het oog verloren, en dat terwijl er bij de anderstaligen op zijn minst evenveel, en wellicht zelfs meer volwassenen zijn met een geletterdheidsrisico, dan bij de Nederlandstalige bevolking.

Bovendien is de realiteit veel complexer is dan de hier gehanteerde tweedeling Nederlandstalig/anderstalig. *Nederlandstalig zijn* is een continuüm, dat ook nog eens meerdere dimensies omvat: het gaat niet alleen over de beheersing van het Nederlands maar ook over de beheersing van verschillende registers (dialect versus standaardtaal bijvoorbeeld). Kortom, de doelgroep van het plan geletterdheid beperken tot Nederlandstaligen is noch wenselijk, noch haalbaar.

6 Verwachtingen over de uitvoerders

6.1 Nieuwe rol voor cvo

In het eerste plan geletterdheid werd geletterdheidstraining in het volwassenenonderwijs enkel gezien als een opdracht voor de centra voor basiseducatie. Die centra krijgen nog steeds een centrale rol toebedeeld in het nieuwe plan, maar er gaat terecht ook aandacht naar de centra voor volwassenenonderwijs. Ook de opleidingen van het secundair volwassenenonderwijs tellen cursisten met geletterdheidsproblemen. Als we de tweedekansfunctie van het volwassenenonderwijs in zijn geheel willen versterken, moeten de centra ook aan die groep aandacht besteden.

De overheid voorziet daarom de ontwikkeling van zogenaamde geletterdheidsmodules, die deel zullen uitmaken van opleidingen in het volwassenenonderwijs, zonder dat ze evenwel tot het certificaatstraject behoren. De overheid wil het via Onderwijsdecreet XXII mogelijk maken dat deze geletterdheidsmodules als open modules worden georganiseerd. Zo'n open module kan op het niveau van de noden van de individuele cursist worden ingevuld met eindtermen en basiscompetenties en kent ook een variabele duur, afhankelijk van de cursist. De open module bestaat nu enkel in het leergebied Wiskunde van de basiseducatie, en is daar al positief geëvalueerd.⁸

De Vlor steunt principieel de ontwikkelingen die de overheid voorop stelt, maar wil een aantal kanttekeningen plaatsen bij de haalbaarheid. Ten eerste mag de mogelijkheid van geletterdheidsmodules in het secundair volwassenenonderwijs in elk geval niet leiden tot een

⁸ Vlaamse overheid, ministerie van Onderwijs en Vorming, *Evaluatierapport 'open modules Wiskunde'*, 2012.

versnippering van expertise. De Vlor gaat er daarom van uit dat de geletterdheidstrainingen die de cvo zelf kunnen organiseren, zich op een niveau bevinden dat hoger is dan wat de basiseducatie organiseert, maar er wel onmiddellijk op aansluit.

De Vlor heeft in zijn advies over tweedekansleerwegen al vastgesteld dat er momenteel geen continue leerladder in het volwassenenonderwijs bestaat omdat een uitgebreid aanbod algemene vorming op het niveau van de tweede graad van het secundair onderwijs ontbreekt.⁹ De Vlor hoopt dat de geletterdheidsmodules deze lacune ten dele kunnen vullen.

De Vlor heeft ook vragen bij het onderbrengen van de geletterdheidsmodules in opleidingen van het secundair volwassenenonderwijs, en wat de effecten daarvan zijn voor de onderwijsbevoegdheid en de financiering. In de huidige stand van de regelgeving is de onderwijsbevoegdheid voor de geletterdheidsmodules gekoppeld aan de onderwijsbevoegdheid voor de opleidingen waarin ze onder zijn gebracht. Dat garandeert dat de geletterdheidsmodules door heel wat cvo georganiseerd kunnen worden. Die toegankelijkheid van de geletterdheidsmodules is voor de Vlor een onmiskenbaar voordeel.

De expertise op het vlak van geletterdheidstraining aan volwassenen zit op dit ogenblik vooral bij de cvo die onderwijsbevoegdheid hebben voor algemene vorming. Dat pleit ervoor dat ook de cvo met algemene vorming onderwijsbevoegdheid krijgen voor de geletterdheidsmodules.

Door de onderwijsbevoegdheid voor de geletterdheidsmodules zo breed toe te kennen wordt een ruim toegankelijk aanbod mogelijk gemaakt, terwijl tegelijk de bestaande expertise gehonoreerd kan worden.

Ook qua financiering is het voor de Vlor niet evident dat de geletterdheidsmodules aan een opleiding worden vastgemaakt. Voor de financiering geldt immers dezelfde deler voor de geletterdheidsmodules als voor het geheel van de opleiding en het studiegebied. Dat creëert een niet te verantwoorden ongelijkheid tussen geletterdheidsmodules in verschillende studiegebieden. Er moet dan ook overwogen worden één aparte deler toe te kennen aan het geheel van de geletterdheidsmodules.

De Vlor wijst er verder op dat de introductie van geletterdheidsmodules in het volwassenenonderwijs een belangrijke inspanning zal vragen op het vlak van professionalisering. De basiseducatie is al langer vertrouwd met de maatwerkbenadering, maar ook daar is dat geen evidente opgave. Dat geldt nog sterker voor het secundair volwassenenonderwijs waar die maatwerkbenadering rond geletterdheid een nieuw gegeven is.

6.2 Toegenomen verwachtingen, beperkte middelen

De toegenomen verwachtingen over geletterdheidstraining op maat komen er terwijl het volwassenenonderwijs zich geconfronteerd ziet met de toegenomen druk van NT2 (wat door de nota bij het plan geletterdheid wordt erkend) en met een groei die beperkt wordt als gevolg van de moeilijke budgettaire situatie.

De nota bij het plan geletterdheid verwijst bijvoorbeeld naar de 10 % extra uren die de centra voor basiseducatie krijgen voor o.a. leertrajectbegeleiding, openleercentrum en activering, en stelt dat die middelen nog meer aangewend kunnen worden om geïndividualiseerde maatwerkopleidingen te organiseren. De Vlor wijst erop dat de systematische aftopping van de groei in de basiseducatie sinds 2008, een feitelijke devaluatie van die 10 % extra uren inhoudt. Evenmin als de reguliere omkadering zijn die extra uren de groei van het aantal cursisten volledig gevolgd, en dus moet de leertrajectbegeleiding enz. gebeuren met minder omkadering per cursist dan voorheen. Het is de Vlor niet duidelijk hoe de centra in die context die middelen kunnen inzetten voor bijkomende maatwerkopleidingen.

⁹ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Levenslang en Levensbreed Leren. [Advies over tweedekansleerwegen voor het behalen van een diploma secundair onderwijs](#), 9 november 2010, p. 16.

Niet alleen van de centra voor basiseducatie en de centra voor volwassenenonderwijs worden veel inspanningen verwacht zonder dat daar extra middelen tegenover staan. Ook de stuurgroep volwassenenonderwijs, de pedagogische begeleidingsdiensten en VOCVO krijgen bijkomende opdrachten toebedeeld. Daartegenover staat een feitelijke afname van de middelen voor de begeleiding in de voorbije jaren. Ook hier benadrukt de Vlor dat de verwachtingen van de overheid realistisch moeten zijn als er geen bijkomende middelen geïnvesteerd worden.

7 Nood aan brede sensibilisering

Het plan geletterdheid heeft nadrukkelijk de bedoeling het thema geletterdheid op de agenda te zetten van verschillende beleidsdomeinen. Dat is op zich al een verdienste. Er is echter weinig aandacht voor een algemene maatschappelijke sensibilisering. De Vlor pleit ervoor dat alle uitvoerders van het plan ook inzetten op een brede sensibilisering over geletterdheid. Een initiatief als de week van de geletterdheid zou breed gedragen moeten worden, zodat geletterdheid een thema wordt dat bij het brede publiek bekendheid krijgt. Die sensibilisering kan een positief effect hebben op de toeleiding naar geletterdheidstraining. Het directe sociale netwerk is voor volwassenen met een geletterdheidsrisico namelijk een belangrijke bron van informatie over educatieve mogelijkheden.¹⁰

8 Flankerende maatregelen op het vlak van communicatie en administratieve vereenvoudiging

Communicatie van overheidsinstellingen, maar ook van scholen is soms nodeloos moeilijk. Een geletterdheidsbeleid moet daarom ook aandacht hebben voor administratieve vereenvoudiging en voor een heldere communicatie, zonder dat die aan precisie en nuance hoeft in te boeten. Het plan geletterdheid bevat een concrete actie rond verbeterde communicatie met mensen die in armoede leven.

Daarnaast is echter nog heel wat te leren uit de verschillende acties die op dat vlak bestaan gericht op anderstaligen, en waar met name de Huizen van het Nederlands al heel wat expertise over hebben. Ook een initiatief als de pictogrammen voor school en ouders van Klasse¹¹ mag dan wel gedacht zijn voor een anderstalig publiek, het is uiteraard ook bijzonder zinvol voor Nederlandstalige ouders die moeilijk lezen. Ook hieruit blijkt dat het al te kunstmatig is om het geletterdheidsbeleid en het NT2-beleid uit elkaar te houden.

9 Opvolging van het plan

De Vlor vindt het positief dat de diverse uitvoerders van het plan ook betrokken worden bij de werking van de ambtelijke werkgroep. Deze werkwijze maakt het volgens de Vlor eenvoudiger om het plan tussentijds te bewaken en bij te sturen.

Daartoe is het wel belangrijk dat in de verschillende acties SMART geformuleerd worden, waarbij een duidelijke fasering wordt aangebracht en er helder wordt vooropgesteld wat het beoogde resultaat is van elke actie. Met name voor operationele doelstelling 2 ("Geletterdheid wordt een horizontaal aandachtspunt in de beleidsdomeinen Welzijn, Cultuur, Werk en Media") geldt dat veel acties nog vrij vaag zijn geformuleerd.

Bij de concretisering van het beoogde resultaat dreigt het risico dat die eerder wordt bepaald door praktische overwegingen over de meetbaarheid, dan door principiële inzichten. Zo wordt een

¹⁰ Vermeersch, Lode en Loes Vandenbroucke (2010). *Het leren zoals het is ... bij volwassenen met een geletterdheidsrisico*, Leuven, HIVA, p. 163.

¹¹ <http://www.klasse.be/leraren/15725/25-pictogrammen-voor-school-en-ouders/>

verhoogde deelname aan geletterdheidstraining als doel voorop gesteld, terwijl dat op zijn minst een onvolledig doel lijkt. Mensen over de streep halen om geletterdheidstraining te volgen, is één zaak, retentie (m.a.w. ze in het circuit van het levenslang leren houden) een andere. En het effect dat het leerproces heeft op de betrokkenen is nog eens een andere parameter die in rekening moet worden gebracht.

De Vlor pleit daarom voor diverse complementaire methodieken om de resultaten van het plan op te volgen: een statistische benadering op macro-niveau; een cohorte-onderzoek naar participanten en niet-participanten aan geletterdheidstraining om de effecten op langere termijn te meten; een kwalitatieve benadering waarbij ook de zelfinschatting van de deelnemers mee in rekening wordt genomen¹², enz.

Het Vlaamse plan geletterdheid moet ook sporen met internationale initiatieven op dat vlak. Geletterdheid is bijvoorbeeld ook een aandachtspunt voor de Europese Commissie, die rond dat thema een High-Level Group on Literacy heeft opgericht. In september 2012 worden de beleidsaanbevelingen van die High-Level Group bekend gemaakt. Die kunnen ook voor het Vlaamse plan geletterdheid inspirerend werken.

Het PIAAC-onderzoek zal wellicht ook belangrijke input leveren voor de opvolging en bijsturing van het plan. De Vlor neemt zich alvast voor om het plan geletterdheid opnieuw op de agenda te zetten naar aanleiding van de publicatie van de onderzoeksresultaten.

10 Opmerkingen bij de acties

10.1 Algemeen

Parallel met het advies over het plan geletterdheid, brengt de Vlor ook advies uit over de conceptnota mediawijsheid.¹³ Om redundantie te vermijden spreekt de Vlor zich in het voorliggende advies niet uit over acties die ook voorkomen in die conceptnota.

10.2 Actie 1.1: verhogen en versterken van (functionele) geletterdheidscompetenties in het secundair onderwijs

Actie 1.1. verwijst naar de hervorming van het secundair onderwijs. Daarbij wordt voorzien dat de sleutelcompetenties die essentieel zijn om te kunnen functioneren in onze samenleving, bereikt moeten worden op het einde van de tweede graad. In zijn advies over de oriëntatienota over de hervorming van het secundair onderwijs heeft de Vlor daarbij al bedenkingen geuit. Zowel de vooropgestelde resultaatsverbintenis als de koppeling aan de tweede in plaats van aan de derde graad, vormen voor de Vlor een probleem.¹⁴

De actie voorziet een gerichte aanpak voor leerlingen met een risico op laaggeletterdheid. Flexibele leertrajecten en een maatwerk aanpak worden daarbij gestimuleerd. Flexibilisering en maatwerk worden voor heel wat problemen als dé oplossing naar voren geschoven. Daarbij houdt de overheid niet of nauwelijks rekening met de draagkracht van scholen op dat vlak.

De actie noemt het Pisa-leesniveau als een mogelijk criterium om te bepalen of een leerling een risico op laaggeletterdheid heeft. De Pisa-testen zijn echter niet ontwikkeld om op individueel niveau prestaties te meten, en mogen ook niet in die zin gebruikt worden.

¹² De methodiek van de werk-welzijnschikels zoals die werd toegepast in VDAB-trajecten voor mensen die in armoede leven kan in dit verband inspirerend zijn. Zie hiervoor Sannen, Leen en Tine Van Regenmortel (2011). *Krachtgerichte, integrale trajectbegeleiding voor werkzoekenden in armoede. Uitdagingen en knelpunten van een nieuwe methodiek*, Leuven, HIVA.

¹³ Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies conceptnota mediawijsheid](#), 28 juni 2012.

¹⁴ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Secundair Onderwijs. [Advies over de oriëntatienota over de hervorming van het secundair onderwijs](#), 10 februari 2011, p. 24. Het advies was op dit punt evenwel verdeeld.

De raad heeft ten slotte ook moeite met de formulering 'In het geval de leerling een professioneel perspectief heeft...'. Zoals al eerder aangegeven, gaat de Vlor ervan uit dat geletterdheidstraining in de context van onderwijs alle perspectieven honoreert. Elke leerling heeft m.a.w. een professioneel perspectief, net zoals elke leerling ook een maatschappelijk en educatief perspectief heeft.

10.3 Acties 1.3 en 1.4: aandacht voor laaggeletterdheid in de Centra voor Leerloopbaanbegeleiding; leertraject- en doorstromingsbegeleiding voor laaggeletterde cursisten

De manier waarop de actie 1.4 geformuleerd is, gaat nog uit van een lineair doorstroommodel van basiseducatie naar secundair volwassenenonderwijs. Ook de doorverwijzing in de andere richting kan noodzakelijk zijn, of er kunnen geïntegreerde en duale trajecten worden opgestart in samenwerking tussen de beide niveaus.

Wat dat laatste betreft, wijst de Vlor erop dat de consortia volwassenenonderwijs onder andere de coördinatie en de ondersteuning van de centra bij de organisatie van duale trajecten en geïntegreerd leren als opdracht hebben. De raad vraagt blijvende aandacht voor die coördinatie en ondersteuning. Hij vraagt daarom ook dat er op korte termijn duidelijkheid geschapen zou worden over de structuur en de opdrachten van de Centra voor Leerloopbaanbegeleiding.

10.4 Actie 1.12: geletterdheidstraining voor ouders op de school van hun kinderen (samenwerking scholen met centra voor basiseducatie)

De Vlor is ervan overtuigd dat de betrokkenheid van laaggeletterde ouders bij de school van hun kind moet worden versterkt. Dat komt de schoolloopbaan van de kinderen ten goede, maar ook de ouders zelf kunnen op die manier tot leren komen. Werken aan betrokkenheid van laaggeletterde ouders veronderstelt samenwerking tussen scholen en centra voor basiseducatie. De raad vraagt aan de overheid om scholen en centra voor basiseducatie die in die samenwerking willen investeren, effectief te ondersteunen.

De Vlor vraagt in dit verband bijzondere aandacht voor het toenemende gebruik van elektronische leerplatformen, ook in de communicatie met de ouders. Die vormen voor laaggeletterde ouders een hoge drempel. Een aanbod ICT op school kan die drempel een stuk verlagen. Ideaal vormt dat aanbod ook een opstap naar een opleiding in een cbe of cvo.

10.5 Acties bij OD3: Structurele partnerschappen voor geletterdheid worden ontwikkeld

Operationele doelstelling 3 beoogt het ontwikkelen van structurele partnerschappen voor geletterdheid. De Vlor wijst erop dat er ook nog heel wat kansen liggen voor dergelijke partnerschappen met het vormingswerk zoals de centra voor deeltijdse vorming, het jeugdwerk en het socio-cultureel vormingswerk.